13. 9. 2024

ID: 118545

Akcie

Nepromlčuje-li se právo akciové společnosti na splnění vkladové povinnosti akcionáře, trvá i právo společnosti vyloučit akcionáře, který je se splacením emisního kursu v prodlení, neboť kaduční řízení umožňuje společnosti buď přinutit akcionáře ke splnění vkladové povinnosti, nebo (prostřednictvím vyloučení akcionáře a navazujících kroků; srov. § 346 odst. 2 z. o. k.) vyřešit nepříznivé důsledky prodlení akcionáře se splněním vkladové povinnosti, aniž by společnost musela vymáhat její splnění soudní cestou.

(Usnesení Nejvyššího soudu České republiky č.j. 27 Cdo 1606/2022-565 ze dne 27.6.2024)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v právní věci navrhovatelky MACNOR CORP., se sídlem v O. Kanada, zastoupené Mgr. P.R., advokátem, se sídlem v P., za účasti EPRONA, a. s., se sídlem v R.n.J., zastoupené JUDr. O.K., LL.M., advokátem, se sídlem v P., o vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady, vedené u Krajského soudu v Hradci Králové pod sp. zn. 39 Cm 70/2017, o dovolání EPRONA, a. s. proti usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 25. 1. 2021, č. j. 14 Cmo 190/2019-482, ve znění usnesení ze dne 30. 3. 2021, č. j. 14 Cmo 190/2019-504, tak, že usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 25. 1. 2021, č. j. 14 Cmo 190/2019-482, ve znění usnesení ze dne 30. 3. 2021, č. j. 14 Cmo 190/2019-504, se ruší a věc se vrací odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

I. Dosavadní průběh řízení

[1] Návrhem ze dne 29. 6. 2017 se navrhovatelka domáhá vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady společnosti EPRONA, a. s. (dále též jen „společnost“) konané dne 30. 5. 2017 (dále jen „valná hromada“).

[2] Krajský soud v Hradci Králové usnesením ze dne 28. 1. 2019,
č. j. 39 Cm 70/2017-388, vyslovil neplatnost usnesení valné hromady společnosti, jimiž:

1/ byla schválena zpráva představenstva;

2/ byla schválena zpráva dozorčí rady;

3/ byl schválen návrh představenstva a dozorčí rady, aby účetní výsledek roku 2016 byl převeden na účet neuhrazených ztrát minulých let;

4/ byl odvolán člen dozorčí rady Lubomír Bláha a novým členem dozorčí rady zvolen Ing. Martin Ulver;

5/ auditorem společnosti pro rok 2018 byla „zvolena“ Izáková s. r. o. (výrok I.), a rozhodl o nákladech řízení (výrok II.).

[3] Soud prvního stupně vyšel z toho, že:

1) Společnost vznikla zápisem do obchodního rejstříku dne 1. 5. 1992.

2) NORVIK TECHNOLOGIES INC. (dále jen „NTI“) dne 29. 6. 1993 při zvýšení základního kapitálu společnosti upsala 31.250 akcií společnosti v nominální hodnotě jedné akcie 1.000 Kč (dále též jen „upsané akcie“) a zavázala se splatit emisní kurs upsaných akcií nepeněžitým vkladem.

3) Údaj o zvýšení základního kapitálu společnosti byl do obchodního rejstříku zapsán 23. 11. 1993.

4) Dne 3. 5. 1994 byl NTI vydán zatímní list.

5) Společnost 28. 4. 1995 vyzvala NTI, aby „splatila svůj nepeněžitý vklad“ ve lhůtě 60 dní; výzvu převzal zástupce NTI dne 12. 5. 1995.

6) Emisní kurs akcií upsaných NTI byl zcela splacen „nepeněžitým vkladem“.

7) Dne 14. 7. 1995 byl NTI vydán nový „zatímní list“ potvrzující upsání 31.250 akcií společnosti v nominální hodnotě jedné akcie 1.000 Kč, „které byly splaceny nepeněžitým vkladem“ (dále též jen „druhý zatímní list“).

8) V roce 1998 NTI rubopisovala druhý zatímní list na navrhovatelku. I kdyby druhý zatímní list (a jeho rubopis) nebyly pravé, nebo by druhý zatímní list dokonce vůbec zatímním listem nebyl, šlo o „převod nevydaných akcií, které je možno převést i ústně a konkludentně“.

9) Představenstvo společnosti svolalo na 30. 5. 2017 do sídla společnosti valnou hromadu, přičemž na pořad valné hromady nezařadilo navrhovatelkou určenou záležitost.

10) Navrhovatelka ke dni konání valné hromady „vlastnila podíl na základním kapitálu společnosti“ ve výši 41,25 %. Navrhovatelce (jejímu zástupci) nebylo umožněno účastnit se valné hromady, neboť společnost ji nepovažovala za svou akcionářku.

11) Společnost 2. 8. 2018 opětovně vyzvala NTI a navrhovatelku, aby do 60 dnů „splatily nepeněžitý vklad“; výzva byla doručena navrhovatelce 14. 8. 2018.

12) Dne 25. 10. 2018 společnost zaslala NTI a navrhovatelce rozhodnutí představenstva o vyloučení NTI, případně navrhovatelky, ze společnosti, pro nesplacení emisního kursu akcií. Současně je vyzvala k vrácení zatímního listu.

13) Navrhovatelka v řízení namítala, že povinnost splatit emisní kurs je promlčena.

[4] Na takto ustaveném základě soud prvního stupně konstatoval, že vyloučení navrhovatelky ze společnosti pro prodlení se splacením emisního kursu po více než 25 letech od okamžiku, kdy tak mohla společnost učinit, je „zcela v rozporu s dobrými mravy a zásadou ‚právo přeje bdělým‘ a nemůže požívat právní ochrany“.

[5] I kdyby emisní kurs upsaných akcií nebyl splacen v určené lhůtě, je právo žádat jeho splacení promlčeno. NTI upsala akcie v počtu 31.250 kusů dne 29. 6. 1993. Čtyřletá promlčecí doba k uplatnění tohoto práva začala běžet 30. 6. 1993 a marně uplynula 30. 6. 1997. Vyloučení navrhovatelky ze společnosti tak nemohlo vyvolat právní účinky.

[6] NTI a po ní navrhovatelka byla oprávněna vykonávat akcionářská práva v rozsahu upsaných akcií od okamžiku, kdy tyto byly účinně upsány, i když zvýšení základního kapitálu ještě nebylo zapsáno do obchodního rejstříku. Výkon akcionářských práv není vázán na vydání akcií či na splacení emisního kursu akcií, ale pouze na upsání akcií.

[7] Představenstvo společnosti tím, že odmítlo zařadit navrhovatelkou určenou záležitost na pořad valné hromady, porušilo § 369 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákona o obchodních korporacích) [dále jen „z. o. k.“], a ustanovení článku 10 odst. 3 stanov společnosti.

[8] Soud prvního stupně uzavřel, že je „zcela naplněn“ důvod pro vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady podle § 428 z. o. k. ve spojení s § 258 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále jen „o. z.“). Konkrétně byl porušen zákon a stanovy společnosti, když navrhovatelce nebylo v rozporu s § 353 z. o. k. a článkem 10 odst. 1 stanov společnosti umožněno účastnit se valné hromady a hlasovat na ní, přičemž podmínky pro použití § 260 o. z. v projednávané věci nebyly splněny. Neúčast navrhovatelky na valné hromadě měla podstatný vliv na rozhodování valné hromady, neboť s ohledem na počet hlasů, kterými navrhovatelka disponuje, je pravděpodobné, že by současní členové představenstva a dozorčí rady byli odvoláni. Porušení práva navrhovatelky účastnit se valné hromady postačuje k závěru o rozporu usnesení přijatých valnou hromadou se zákonem a stanovami společnosti.

[9] K odvolání společnosti Vrchní soud v Praze usnesením ze dne 25. 1. 2021, č. j. 14 Cmo 190/2019-482, ve znění usnesení ze dne 30. 3. 2021, č. j. 14 Cmo 190/2019-504, potvrdil usnesení soudu prvního stupně (první výrok) a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení (druhý výrok).

[10] Odvolací soud vyšel ze skutkových zjištění soudu prvního stupně, s tím rozdílem, že dle jeho názoru nebylo třeba provádět dokazování ohledně splacení emisního kursu upsaných akcií.

[11] Na tomto základě odvolací soud uzavřel, že:

1) Není důležité, zda navrhovatelka (či její právní předchůdkyně) splatila emisní kurs, neboť pohledávka společnosti na splacení emisního kursu se promlčuje v obecné čtyřleté promlčecí době; pohledávka společnosti za navrhovatelkou by tak byla promlčena (nebyla-li splněna). Důsledkem promlčení pohledávky na splacení emisního kursu je mimo jiné to, že společnost nemůže vůči akcionáři, který nesplatil emisní kurs, uplatnit sankce, které zákon spojuje s nesplacením emisního kursu (sistaci hlasovacího práva, vyloučení ze společnosti apod.). Navrhovatelka tak je akcionářkou společnosti a svědčí jí aktivní věcná legitimace k podání návrhu na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady společnosti.

2) „Zatímní list“ ze dne 4. 7. (správně 14. 7.) 1995 není ve skutečnosti zatímním listem ani cenným papírem ve smyslu § 1 odst. 1 zákona č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, ve znění účinném do 31. 12. 2013. Zatímní list nemůže být vydán jako doklad o splacení upsaných akcií a k němu připojená faxová zpráva nemůže být (jeho) rubopisem. V době, kdy NTI převáděla upsané akcie na navrhovatelku, šlo proto o „nevydané akcie“; ty bylo možné převést i ústně či konkludentně a „rubopis“ může být toliko důkazem o takovém převodu.

3) Ačkoli společnost popřela pravost druhého zatímního listu a jeho „rubopisu“, není vzhledem k tomu, že ve skutečnosti o zatímní list ani o rubopis nejde, účelné vést dokazování ohledně pravosti těchto listin.

4) Navrhovatelka měla právo účastnit se valné hromady. Toto právo jí bylo odepřeno, neboť zástupce navrhovatelky nebyl na valnou hromadu vpuštěn. Tím došlo k „zásadnímu porušení“ práv navrhovatelky, což je důvodem pro vyslovení neplatnosti napadených usnesení valné hromady. Důvody pro nevyslovení neplatnosti napadených usnesení valné hromady ve smyslu § 260 o. z. nebyly naplněny.

II. Dovolání

[12] Proti usnesení odvolacího soudu podala společnost dovolání, jehož přípustnost opírá o § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“), majíc za to, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázek hmotného práva, které nebyly v rozhodovací praxi Nejvyššího soudu dosud vyřešeny, a to (posuzováno podle obsahu dovolání) zda:

1) promlčení povinnosti splatit emisní kurs upsaných akcií má za následek zánik negativních následků, které zákon spojuje s nesplacením emisního kursu, pročež společnost nadále není oprávněna akcionáře, který je se splacením emisního kursu v prodlení, vyloučit.

2) je listina označená jako „zatímní list“ zatímním listem i v případě, že byla vystavena jako potvrzení o splacení emisního kursu (upsaných) akcií.

[13] Dovolatelka namítá, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (uplatňuje dovolací důvod podle § 241a odst. 1 o. s. ř.), a navrhuje, aby Nejvyšší soud napadené usnesení odvolacího soudu zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

[14] Ve vztahu k první otázce dovolatelka oponuje názoru odvolacího soudu (a literatury), podle kterého promlčením vkladové povinnosti odpadají negativní důsledky, jež s prodlením při splácení emisního kursu upsaných akcií spojuje zákon, pročež společnost nadále není oprávněna vyloučit akcionáře, jehož povinnost splatit emisní kurs se promlčela.

[15] Prodlení s plněním vkladové povinnosti má za následek sistaci hlasovacích práv prodlévajícího akcionáře a (vedle toho) možnost jeho vyloučení ze společnosti, bez ohledu na to, že společnost na něm nemůže vymoci splnění vkladové povinnosti soudní cestou. Promlčením vkladová povinnost nezaniká, pouze se mění na naturální obligaci, což samo o sobě nemůže mít za důsledek zánik následků, které zákon s prodlením při plnění vkladové povinnosti spojuje.

[16] Nelze také přehlédnout, že základní kapitál akciové společnosti má plnit garanční funkci ve vztahu k věřitelům společnosti i ostatním akcionářům společnosti. Z toho důvodu zákon výslovně stanoví, že splnění vkladové povinnosti není možno prominout. Pro úvahu odvolacího soudu o zániku negativních následků spojených s prodlením při plnění vkladové povinnosti tak chybí „pozitivní právní úprava“.

[17] Prostřednictvím druhé otázky dovolatelka brojí proti názoru odvolacího soudu, podle kterého listina v držení navrhovatelky označená jako „zatímní list“ není zatímním listem, neboť obsahuje potvrzení, že emisní kurs upsaných akcií byl splacen, pročež je „pojmově vyloučeno“, aby tato listina byla zatímním listem (který se vydává k nesplaceným akciím).

[18] Sama skutečnost, že v textu druhého zatímního listu je uvedeno, že se vydává jako potvrzení o splacení emisního kursu upsaných akcií, podle dovolatelky nemá vliv na „platnost“ druhého zatímního listu.

[19] I poté, kdy akcionář splatí emisní kurs jím upsaných akcií, zůstává jemu vydaný zatímní list i nadále platným cenným papírem, který akcionáře opravňuje k tomu, aby mu byly vydány akcie, jež jsou zatímním listem nahrazeny. Teprve poté, kdy obdrží tyto akcie, vzniká akcionáři povinnost zatímní list vrátit. Dokud se tak nestane, zatímní list nadále jako cenný papír existuje a jeho majiteli svědčí všechna práva s ním spojená.

[20] Podle dovolatelky názor odvolacího soudu „trpí vnitřní nelogičností“. Odvolací soud nevzal za prokázané, že emisní kurs upsaných akcií byl navrhovatelkou splacen, a nemohl tak prohlásit, že

listina předložená navrhovatelkou není zatímním listem (proto, že byla vydána jako potvrzení o splacení emisního kursu upsaných akcií).

[21] Dovolatelka nesouhlasí ani se závěrem odvolacího soudu, podle něhož je navrhovatelka právní nástupkyní NTI. Navrhovatelka právní nástupnictví po NTI neprokázala a sama skutečnost, že dovolatelka v předchozích letech s navrhovatelkou jednala jako s akcionářkou, pro závěr o právním nástupnictví nepostačuje.

III. Přípustnost dovolání

[22] Dovolání bylo podáno včas, osobou splňující podmínku podle § 241
odst. 1 o. s. ř.; dovolací soud se proto zabýval jeho přípustností.

[23] Dovolání je přípustné podle § 237 o. s. ř. pro řešení obou dovolatelkou otevřených otázek, které v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyly vyřešeny.

IV. Důvodnost dovolání

a) Použitá právní úprava

[24] S ohledem na skutkové okolnosti projednávané věci Nejvyšší soud ohledně závazku ke splacení emisního kursu akcií a promlčení práva akciové společnosti na splnění vkladové povinnosti vycházel z právních předpisů účinných v době převzetí závazku ke splacení emisního kursu, tj. ze zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, ve znění účinném do 28. 11. 1993 (dále jen „obch. zák.“ nebo „obchodní zákoník“).

[25] Ohledně posouzení povahy zatímního listu vycházel Nejvyšší soud z právních předpisů účinných v době vydání druhého zatímního listu, tj. z obchodního zákoníku ve znění účinném do 29. 5. 1996.

[26] Ohledně vyloučení navrhovatelky ze společnosti pro prodlení s plněním vkladové povinnosti vycházel Nejvyšší soud z právních předpisů účinných v době rozhodnutí představenstva o vyloučení navrhovatelky ze společnosti, a to ze zákona o obchodních korporacích, ve znění účinném do 31. 12. 2020.

[27] Z § 176 obch. zák. plyne, že po zápisu společnosti do obchodního rejstříku vystaví společnost upisovateli zatímní list (první odstavec). Zatímní list obsahuje jmenovitou hodnotu upsaných akcií, popřípadě určení jejich druhu a splacenou část jejich jmenovité hodnoty (druhý odstavec). Zatímní list je cenným papírem na jméno, se kterým jsou spojena práva vyplývající z akcií, které zatímní list nahrazuje. Jestliže upisovatel převede zatímní list na jinou osobu před splacením jmenovité hodnoty akcií, ručí za splacení zbytku upsané hodnoty akcií (třetí odstavec). Zní-li zatímní list na jméno několika osob, platí § 156 odst. 5 obdobně. Ke splacení jmenovité hodnoty akcií jsou tyto osoby zavázány společně a nerozdílně (čtvrtý odstavec). Zatímní list vymění společnost akcionáři za akcie po splacení jmenovité hodnoty akcií, které zatímní list nahrazuje (pátý odstavec).

[28] Podle § 177 obch. zák. upisovatel je povinen splatit celou jmenovitou hodnotu akcií, které upsal, v době určené ve stanovách, nejpozději však do jednoho roku od vzniku společnosti, s výjimkou zaměstnaneckých akcií (odstavec první). Při porušení povinnosti splatit jmenovitou hodnotu upsaných akcií nebo její část zaplatí upisovatel úroky z prodlení určené ve stanovách, jinak ve výši 20 % ročně (odstavec druhý). Jestliže upisovatel neuhradí splatnou část jmenovité hodnoty upsaných

akcií do 60 dnů nebo v jiné lhůtě určené stanovami ode dne, kdy byl k tomu zakladateli nebo představenstvem vyzván, může představenstvo požadovat vrácení zatímního listu nebo sdělit upisovateli, že jeho zatímní list se prohlašuje za neplatný a vydat za něj jinému upisovateli náhradní zatímní list za podmínek vyžadovaných pro vydání zrušovaného zatímního listu. Částka získaná z vydání náhradního zatímního listu se použije k vrácení částky zaplacené původním upisovatelem po započtení nároků společnosti vzniklých z porušení jeho povinností (odstavec třetí).

[29] Podle § 387 odst. 2 obch. zák. promlčení podléhají všechna práva ze závazkových vztahů s výjimkou práva vypovědět smlouvu uzavřenou na dobu neurčitou.

[30] Podle § 388 odst. 1 obch. zák. promlčením právo na plnění povinnosti druhé strany nezaniká, nemůže však být přiznáno nebo uznáno soudem, jestliže povinná osoba namítne promlčení po uplynutí promlčecí doby.

[31] Podle § 397 obch. zák. nestanoví-li zákon pro jednotlivá práva jinak, činí promlčecí doba čtyři roky.

[32] Podle § 345 z. o. k. je-li akcionář s plněním vkladové povinnosti nebo její části v prodlení, vyzve jej představenstvo nebo správní rada, aby ji splnil v dodatečné lhůtě, kterou určí stanovy společnosti, jinak ve lhůtě do 60 dnů ode dne doručení výzvy (první odstavec). Představenstvo nebo správní rada po marném uplynutí lhůty podle odstavce 1 vyloučí ze společnosti prodlévajícího akcionáře pro akcie, ohledně nichž nesplnil vkladovou povinnost, a vyzve jej, aby v přiměřené lhůtě odevzdal zatímní list, byl-li vydán. To neplatí, přijme-li představenstvo nebo správní rada jiné opatření. Nebyl-li vydán zatímní list, přechází rozhodnutím představenstva nebo správní rady o vyloučení nesplacená akcie na společnost (druhý odstavec).

b) K možnosti posuzovat platnost rozhodnutí představenstva o vyloučení prodlévajícího akcionáře jako předběžnou otázku

[33] Před vyřešením otázky, zda promlčení práva společnosti na splnění vkladové povinnosti má za následek zánik možnosti vyloučit akcionáře, který je se splacením emisního kursu akcií v prodlení, musel – s ohledem na to, že představenstvo společnosti rozhodlo o vyloučení NTI, respektive navrhovatelky, ze společnosti – Nejvyšší soud posoudit, zda bylo (v režimu právní úpravy účinné do 31. 12. 2020) možné zkoumat platnost rozhodnutí představenstva o vyloučení prodlévajícího akcionáře jako předběžnou otázku v jiném řízení.

[34] Nejvyšší soud totiž nepřehlédl, že (část) literatury zastává názor, podle něhož i v poměrech právní úpravy účinné do 31. 12. 2020 se na řízení o přezkum rozhodnutí představenstva v kadučním řízení analogicky použijí pravidla pro přezkum platnosti usnesení valné hromady (srov. např. Klusáčková R. Neplatnost rozhodnutí jiného orgánu obchodní korporace přijatého mimo působnost valné hromady. In: Kožiak J., Ruban R., Houdek Z., Janovec M. (eds). Cofola 2018, Část III. Valná hromada akciové společnosti. Brno: Masarykova univerzita, 2018, s. 96-108).

[35] Zákon o obchodních korporacích ve znění účinném do 31. 12. 2020 umožňoval osobám uvedeným v § 428 z. o. k. domáhat se přezkumu platnosti rozhodnutí orgánů společnosti (odlišných od valné hromady) pouze, byla-li tato rozhodnutí učiněna v působnosti valné hromady (§ 430 z. o. k.).

[36] V případě rozhodnutí představenstva o vyloučení prodlévajícího akcionáře podle § 345 odst. 2 z. o. k. však o rozhodnutí učiněné v působnosti valné hromady nejde. Na základě jazykového a systematického výkladu by tak bylo možné dospět k závěru, že vyloučený akcionář nemá žádné prostředky, jak se proti tomuto rozhodnutí bránit.

[37] Závěr, podle kterého by akcionář nemohl žádným způsobem brojit proti rozhodnutí představenstva o jeho vyloučení pouze z důvodu, že představenstvo toto rozhodnutí nečiní v působnosti valné hromady, však není (stejně jako tomu bylo za právní úpravy účinné do 31. 12. 2013) ústavně konformní a jako takový nemůže obstát. Zasahuje-li rozhodnutí představenstva o vyloučení do vlastnického práva akcionáře k jeho akciím, jakož i do jeho postavení akcionáře jakožto společníka akciové společnosti, musí mít k dispozici prostředek, jak se proti tomuto rozhodnutí bránit.

[38] Již v usnesení ze dne 28. 1. 2015, sp. zn. 29 Cdo 1736/2013, Nejvyšší soud vysvětlil, že:

1/ Rozhodnutí o vyloučení upisovatele z akciové společnosti není rozhodnutím v přenesené působnosti valné hromady; návrhem podle § 131 a 183 obch. zák. se proto přezkumu jeho platnosti nelze domáhat (srov. obdobně důvody usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. února 2005, sp. zn. 29 Odo 896/2004).

2/ Upisovateli nelze upřít možnost proti takovému rozhodnutí, jímž představenstvo zasahuje do vlastnického práva upisovatele k (nesplacené, resp. nevydané) akcii, brojit.

3/ Proti rozhodnutí představenstva o vyloučení upisovatele z akciové společnosti podle § 177 odst. 4 obch. zák. může upisovatel brojit zpravidla návrhem na určení svého vlastnického práva k akciím, ohledně kterých byl ze společnosti vyloučen.

[39] Dovodil-li Nejvyšší soud pro poměry právní úpravy účinné do 31. 12. 2013, že možnou obranou proti rozhodnutí představenstva o vyloučení akcionáře podle § 177 odst. 4 obch. zák. je možnost domáhat se určení vlastnického práva k akciím (případně určení, že dotyčný je akcionářem společnosti), pak z tohoto závěru rovněž plyne, že platnost rozhodnutí představenstva o vyloučení prodlévajícího akcionáře bylo (muselo být) možné přezkoumat v jiném soudním řízení jako předběžnou otázku. Je tomu tak proto, že teprve poté, kdy soud posoudí platnost rozhodnutí představenstva o vyloučení akcionáře, může závazně určit, zda akcionář je, či není vlastníkem akcií, ohledně kterých byl ze společnosti vyloučen.

[40] Nevhodnost analogické aplikace pravidel přezkumu platnosti usnesení valné hromady (případně rozhodnutí jiných orgánů přijatých v působnosti valné hromady) vyplývá i z toho, že by analogicky musela být aplikována prekluze práva (viz lhůty k uplatnění práva napadat usnesení valné hromady stanovené § 259 o. z.). Vztažení právní úpravy prekluze práva cestou analogie i na případy, na které tato právní úprava nedopadá, považuje Nejvyšší soud –nejsou-li dány závažné a výjimečné důvody – zásadně za nepřijatelné. V poměrech projednávané věci by přijetí závěru o analogické aplikaci ustanovení o přezkumu platnosti usnesení valné hromady mělo za následek, že navrhovatelka by již neměla k dispozici žádný prostředek obrany proti rozhodnutí představenstva o jejím vyloučení (subjektivní tříměsíční lhůta k podání návrhu na vyslovení neplatnosti rozhodnutí představenstva o jejím vyloučení by jí již uplynula, aniž to mohla – s ohledem na rozhodnou právní úpravu – předjímat).

[41] Ve světle shora uvedené argumentace a při absenci zákonného ustanovení výslovně umožňujícího přezkoumávat rozhodnutí představenstva o vyloučení prodlévajícího akcionáře ve stejném (obdobném) režimu jako usnesení valné hromady, se tak i pro dobu od nabytí účinnosti zákona o obchodních korporacích do 31. 12. 2020 prosadí závěry formulované Nejvyšším soudem v usnesení sp. zn. 29 Cdo 1736/2013.

[42] V projednávané věci soudy obou stupňů (implicitně) vycházely z toho, že přezkum rozhodnutí představenstva o vyloučení akcionářky (navrhovatelky) ze společnosti se řídí obdobným režimem, jako za účinnosti obchodního zákoníku. Platnost tohoto rozhodnutí tak správně posuzovaly jako předběžnou otázku v tomto řízení (což v režimu zavedeném s účinností od 1. 1. 2021 novelou zákona

o obchodních korporacích provedenou zákonem č. 33/2020 Sb. zapovídá úprava § 430 odst. 1 z. o. k., která rozhodnutí o vyloučení akcionáře ze společnosti zařadila výslovně mezi rozhodnutí přezkoumávaná v režimu § 428 o. z.).

c) K promlčitelnosti práva společnosti na splnění vkladové povinnosti a k možnosti vyloučení akcionáře, který je s plněním vkladové povinnosti v prodlení

[43] Promlčí-li se právo věřitele, zůstává sice zachováno, nicméně jemu odpovídající povinnost se „oslabuje"; dlužníku vzniká právo odepřít plnění (dlužník má právo plnění odmítnout i právo plnění poskytnout). Jakkoliv tedy dluh nadále existuje, dlužník není povinen jej splnit (může jeho splnění odmítnout); srov. v právní úpravě účinné od 1. 1. 2014 § 609 o. z. (jež se v poměrech projednávané věci neuplatní ratione temporis), jakož i důvodovou zprávu k návrhu občanského zákoníku (sněmovní tisk číslo 362, Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, 6. volební období, 2010 – 2013, s. 696-697).

[44] Vyloučení akcionáře ze společnosti pro prodlení s plněním vkladové povinnosti představuje soukromoprávní sankci za porušení vkladové povinnosti. Jestliže se právo na splnění vkladové povinnosti promlčí, je na akcionáři, zda trvající dluh i po marném uplynutí promlčecí lhůty dobrovolně splní, či zda jeho splnění společnosti odepře. Využije-li svého práva odepřít splnění dluhu, neporušuje žádnou právní povinnost (s výjimkou případu zneužití práva). Neporušuje-li akcionář žádnou právní povinnost (využije-li svého práva odepřít splnění dluhu odpovídajícího promlčenému právu), nelze vůči němu uplatnit postup, který představuje sankci za porušení povinnosti. Z řečeného plyne, že promlčuje-li se právo společnosti na splnění vkladové povinnosti a dojde-li k jeho promlčení, společnost již nemůže akcionáře vyloučit pro prodlení s plněním tohoto dluhu (který již akcionář není povinen splnit). Závěr odvolacího soudu je potud správný.

[45] Je však třeba posoudit, zda se právo akciové společnosti na splnění vkladové povinnosti akcionáře vskutku promlčuje. Jakkoliv se Nejvyšší soud v minulosti přihlásil ke kladnému závěru (odkazem na závěry formulované v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 22. 1. 2009, sp. zn. 29 Cdo 1553/2007, pro společnost s ručením omezeným), učinil tak pouze v usnesení ze dne 27. 4. 2011, sp. zn. 29 Cdo 631/2010, jímž odmítl dovolání v označené věci. Právní názor vyslovený toliko v usnesení o odmítnutí dovolání nelze považovat za vyřešení právní otázky Nejvyšším soudem (srov. např. usnesení velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 18. 10. 2017, sp. zn. 31 Cdo 519/2017, nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 8. 2022, sp. zn. 30 Cdo 2350/2022, odstavec 37, či usnesení Ústavního soudu ze dne 5. 9. 2017, sp. zn. II.ÚS 1383/17). Jde tudíž o otázku dosud Nejvyšším soudem neřešenou.

[46] Právní úprava obchodního zákoníku stanovila, že promlčení podléhají všechna práva ze závazkových vztahů s výjimkou práva vypovědět smlouvu uzavřenou na dobu neurčitou (§ 387 odst. 2 obch. zák.). Vztah mezi akcionářem a akciovou společností, týkající se účasti na společnosti, byl závazkovým právní vztahem řídícím se (mimo jiné) třetí částí obchodního zákoníku [§ 261 odst. 3 písm. a) obch. zák.]. Znění zákona tak vede k závěru, podle něhož právo na splnění vkladové povinnosti (které je právem ze závazkového právního vztahu) podléhá promlčení.

[47] Nicméně jazykový výklad je pouhým prvotním přiblížením se právní normě, jejímž nositelem je právní předpis. Odpověď na otázku, zda je text zákona skutečně přesným vyjádřením právní normy, dají další interpretační metody (srov. nález Ústavního soudu ze dne 1. 2. 2013, sp. zn. IV. ÚS 2427/12). Systematický a teleologický výklad vedou k odlišnému závěru.

[48] Nejvyšší soud souhlasí s názorem (části) odborné literatury, podle kterého mohou být nepromlčitelná – jsou-li pro to dostatečně závažné důvody – i ta majetková práva, o nichž to sice zákon výslovně nestanoví, ale smysl a účel těchto práv vyžaduje, aby nepodléhala promlčení (k tomu

srov. při výkladu právní úpravy účinné od 1. 1. 2014 L. Brim, § 611, In: Lavický a kol., Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1−654), 2. vydání, 2022, s. 1971-1978).

[49] V případě práva na splnění vkladové povinnosti je třeba vzít v úvahu jeho specifickou povahu.

[50] Předně se prostřednictvím vkladů vytváří základní kapitál akciové společnosti, který má – mimo jiné – garanční funkci vůči věřitelům společnosti [srov. v judikatuře za všechna rozhodnutí rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 8. 2017, sen. zn. 29 ICdo 92/2015, a dále např. bod 40 úvodních ustanovení směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 1132/2017 ze dne 14. 6. 2017 o některých aspektech práva obchodních společností (dále též jen „směrnice“)]. Jakkoliv tedy vkladová povinnost vyplývá ze vztahu mezi akcionářem a akciovou společností, vychází právní úprava z toho, že jejím účelem je (do určité míry) i ochrana práv věřitelů společnosti (v odborné literatuře srov. např. Kovaříček, K. Základní kapitál a ochrana věřitelů při jeho rozdělování, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 36-46).

[51] Právě proto zákon zapovídá, aby společnost splnění vkladové povinnosti prominula, resp. jej splnění této povinnosti zprostila; k tomu srovnej § 113 odst. 1 obch. zák., ve znění účinném do 30. 6. 1996, jenž se z popsaných důvodů analogicky aplikoval i na poměry akciové společnosti, § 163 odst. 3 obch. zák., ve znění účinném od 1. 7. 1996, a § 344 odst. 3 z. o. k., a dále článek 53 směrnice.

[52] V tomto kontextu je pak významné, že promlčecí lhůta upravená v českém právu a (případně) aplikovatelná na právo společnosti na splnění vkladové povinnosti je relativně krátká (do 31. 12. 2013 čtyři roky, od 1. 1. 2014 dokonce pouze tři roky). Její marné uplynutí by bylo možné vnímat jako prominutí (zproštění) povinnosti, odporující výše popsanému zákazu.

[53] Současně platí, že prostřednictvím vkladové povinnosti se zásadně (neurčují-li stanovy společnosti jinak) upravuje rozsah účasti akcionáře (jeho práv spojených s akcií a vyplývajících z účasti ve společnosti). Jak obchodní zákoník, tak zákon o obchodních korporacích totiž vycházejí (byť v omezené míře) z tzv. účastenské funkce základního kapitálu, podle níž rozsah práv akcionáře je (může být) odvozen od míry jeho účasti na základním kapitálu společnosti. Upíše-li akcionář akcie, jejichž emisní kurs nesplatí, zvyšuje se – aniž by akcionář společnosti poskytl odpovídající protiplnění – jeho podíl na společnosti, zatímco podíl ostatních akcionářů (pokud sami akcie neupíší) se úměrně tomu snižuje. Ve zvlášť výrazných případech takový postup může mít vliv např. na postavení kvalifikovaného akcionáře nebo možnost nuceného přechodu účastnických cenných papírů. Právě proto zákon sistuje hlasovací právo akcionáře jsoucího v prodlení s plněním vkladové povinnosti, a to v rozsahu prodlení [srov. § 186c odst. 2 písm. a) obch. zák. a § 426 písm. a) z. o. k.].

[54] Dokud není splněna vkladová povinnost, společnost nemůže dotčenému akcionáři vydat akcie (§ 176 obch. zák., § 256 z. o. k.). Pokud by akcionář mohl v důsledku marného uplynutí promlčecí lhůty odmítnout splatit vklad, byl by jeho podíl natrvalo představován buď zatímním listem, anebo nesplacenou akcií. Druhý případ by pak v rozporu se smyslem a účelem zákona č. 134/2013 Sb., o některých opatřeních ke zvýšení transparentnosti akciových společností a o změně dalších zákonů, jakož i § 274 odst. 2 z. o. k. umožnil existenci a oběh de facto anonymních akcií.

[55] Konečně nelze přehlížet, že nesplacení základního kapitálu (a nemožnost toto splacení vynutit v důsledku marného uplynutí promlčecí lhůty) by zásadně vedlo k nemožnosti zvýšení základního kapitálu upsáním nových akcií, jež mají být splaceny peněžitými vklady (§ 203 obch. zák. a § 474 z. o. k.), což za určitých okolností může zasáhnout jak do práv ostatních akcionářů (kteří vkladovou povinnost řádně splnili), tak i do práv věřitelů společnosti (vůči nimž se zvýšení základního kapitálu peněžitými vklady zpravidla projeví zesílením garanční funkce základního kapitálu).

[56] Jakkoliv jednotlivá výše popsaná specifika vkladové povinnosti akcionáře by sama o sobě nemusela nutně vést k závěru o nepromlčitelnosti práva akciové společnosti na splnění vkladové povinnosti, ve svém souhrnu vedou k závěru, že smysl a účel vkladové povinnosti akcionáře vyžaduje, aby se právo akciové společnosti na její splnění nepromlčovalo.

[57] Nepromlčuje-li se právo akciové společnosti na splnění vkladové povinnosti akcionáře, trvá i právo společnosti vyloučit akcionáře, který je se splacením emisního kursu v prodlení, neboť kaduční řízení umožňuje společnosti buď přinutit akcionáře ke splnění vkladové povinnosti, nebo (prostřednictvím vyloučení akcionáře a navazujících kroků; srov. § 346 odst. 2 z. o. k.) vyřešit (shora popsané) nepříznivé důsledky prodlení akcionáře se splněním vkladové povinnosti, aniž by společnost musela vymáhat její splnění soudní cestou.

[58] Opačný názor odvolacího soudu, na němž spočívá napadené rozhodnutí, tudíž není správný.

d) K vydání zatímního listu ke splaceným akciím

[59] Zatímní list je cenný papír, který společnost vydává akcionáři po úpisu akcií. Jeho zatímní povaha spočívá v tom, že je akcionáři vydán pro překlenutí období (prozatím) od upsání akcií do doby, kdy akcionář splatí emisní kurs upsaných akcií; poté jsou akcionáři vydány akcie.

[60] Listina vydaná za účelem potvrzení, že emisní kurs akcií byl zcela splacen, není zatímním listem. Stejně tak platí, že po úplném splacení emisního kursu nemůže akciová společnost vydat akcionáři (další) zatímní list; její povinností je v takové situaci vydat akcie.

[61] Splatila-li NTI emisní kurs akcií, pak listina, vydaná jí po tomto splacení (druhý zatímní list), není zatímním listem (cenným papírem na řad, představujícím účast v akciové společnosti). Účast NTI v akciové společnosti byla stále vtělena do původně vydaného (prvního) zatímního listu (byla představována prvním zatímním listem), a měla být (do vydání akcií) převáděna tímto (prvním) zatímním listem.

[62] Nicméně s ohledem na specifické okolnosti projednávané věci, v níž sama dovolatelka (akciová společnost) zapříčinila (vydáním druhého zatímního listu) tuto nepřehlednou situaci, a kdy sama dovolatelka po mnoho let zřejmě jednala s navrhovatelkou jakožto s akcionářkou (jež nabyla účast od NTI), je pravděpodobné, že navrhovatelka, ač účast nabývala prostřednictvím k tomu nezpůsobilé listiny (druhého zatímního listu), tuto účast (v „podobě“ nesplacených či nevydaných akcií) nabyla nejpozději vydržením. Pro posouzení této otázky však Nejvyšší soud nemá dostatečný skutkový podklad; bude úkolem odvolacího soudu, aby si jej opatřil a tuto otázku posoudil.

e) Shrnutí rozhodnutí

[63] Jelikož právní posouzení věci učiněné odvolacím soudem není správné a dovolací důvod podle § 241a odst. 1 o. s. ř. byl dovolatelkou uplatněn právem, Nejvyšší soud, aniž ve věci nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), zrušil usnesení odvolacího soudu podle § 243e odst. 1 o. s. ř. a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení
(§ 243e odst. 2 věta druhá o. s. ř.).

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Zastavení exekuce
- Majetková podstata (exkluzivně pro předplatitele)
- Náhrada škody (exkluzivně pro předplatitele)
- Náhrada škody zaměstnancem
- Náklady řízení (exkluzivně pro předplatitele)
- Zajištění dluhu (exkluzivně pro předplatitele)
- Způsobilost být účastníkem řízení (exkluzivně pro předplatitele)
- Náhrada škody
- Katastr nemovitostí
- Insolvence a SJM
- Vedlejší účastník